

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Факультет суспільно-гуманітарних наук та права
Кафедра історії та археології

Затверджено на засіданні кафедри історії та археології
завідувач кафедри Є.І. Пачев
протокол № 1 від 02.09.2024 р.

Назва освітнього компонента <i>Обов'язковий/вибірковий</i>	Аграрна історія Південної України <i>Вибірковий</i>
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)
Назва спеціальності	032 Історія та археологія
Назва освітньої програми	Історія та археологія
Рік викладання Семестр	2025-2026 парний
Викладач	Крилова Алла Миколаївна кандидат історичних наук, доцент
Посилання на профайл викладача	http://geo.mdpu.org.ua/prirodnicho-geografichnij-fakultet/kafedra-istoriyi/sklad-kafedri-istoriyi/krilova-alla-mikolayivna/ https://www.webofscience.com/wos/author/record/V-3496-2017 https://orcid.org/0000-0002-9507-1818 https://www2.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57211294259
Контактна інформація та комунікація (зворотний зв'язок) з викладачем	0987905595 Krylova_Alla@msspu.edu.ua онлайн-консультації у робочий час: через систему центру освітніх дистанційних технологій, Telegram, e-mail
Сторінка освітнього компоненту на сайті ЦОДТ	https://dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=5949

АНОТАЦІЯ

Навчальний курс «Аграрна історія Південної України» є невід’ємним складником системи підготовки викладачів історії за освітньо-кваліфікаційним рівнем “ **доктор філософії** ” і є необхідною складовою вивчення таких нормативних дисциплін», «Історія та культура України», «Етнографія» «Культура та побут народів Північного Приазов’я», «Історичне краєзнавство», «Історія слов’янських народів». Навчальна програма дисципліни передбачає вивчення етапів та провідних тенденцій публікації писемних джерел з історії України.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Метою викладання навчальної дисципліни «Аграрна історія Південної України» є підготовка історика-професіонала, що володіє сучасними методами дослідження локальної історії, а також етапів та провідних тенденцій розвитку рідного краю. Вивчення спільноти українського селянства з найдавніших часів і до сьогодення, реконструюванні економіки селянського господарства, архетипу селянина, вивченні трансформаційних впливів (зовнішніх і притаманних соціуму внутрішніх), розвитку селянства, його ролі в історії України.

Завданнями курсу є засвоєння необхідних для майбутнього спеціаліста обсягу й рівня знань, щодо основних проблем дослідження локальної історії.

ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ЗДОБУВАЧАМИ

1. Інтегральна компетентність:

Здатність розв’язувати комплексні проблеми в галузі історії, археології та інших історичних дисциплін; володіння методологією наукової та науково-педагогічної діяльності, проведення самостійного наукового дослідження у сфері своєї професійно-наукової діяльності, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

2. Загальні компетентності:

ЗК 5 Знання відповідних стандартів, необхідних для наукового дослідження й публікації наукових праць

ЗК 6 Здатність використання академічної української та іноземної мови у професійній діяльності та дослідженнях в усній та письмовій формі;

ЗК 9 Здатність до роботи з джерельною базою дослідження

3. Фахові компетентності:

ФК 1 Знання та розуміння основних історичних подій і процесів вітчизняної та світової історії;

ФК 3 Знання роботи з різноманітними історичними та археологічними джерелами;

ФК 5. Здатність професійного аналізу історичних та археологічних джерел;

ФК 7. Здатність планувати й підготовлювати різні типи занять з історичних дисциплін та уміння використання сучасних технологій навчання.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

РН 5. Знання теоретичних і практичних проблем сучасного стану наукових знань за обраною спеціальністю;

РН 10. Здатність професійно стежити за новітніми вітчизняними та світовими науковими публікаціями, для використання їх у своїй науковій та педагогічній діяльності;

РН 12. Здатність професійної орієнтації у політичних подіях та основних напрямках історичного розвитку світової та вітчизняної історії;

РН 14. Професійні навички до написання наукових робіт, статей та тез, до участі у вітчизняних і міжнародних конференціях за своїм фахом;

SOFT-SKILLS, ЯКІ ФОРМУЮТЬСЯ В ОСВІТНЬОМУ КОМПОНЕНТІ

1. Комунікація
2. Критичне мислення
3. Вирішення проблем
4. Уміння формувати власну думку та приймати рішення
5. Емоційний інтелект
7. Управління знаннями
8. Створення презентацій
9. Системне і аналітичне мислення.

ОБСЯГ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Вид заняття	Лекція	Практичне заняття	Самостійна робота	Всього (годин, кредитів)
Кількість годин денна форма	40	20	80	120 – 4 кр.
Кількість годин заочна форма				

Підсумковий контроль – залік

ПОЛІТИКА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Під час занять вітається активне включення здобувачів в обговорення, виконання практико-орієнтованих завдань, створюється творчий простір для формування практичних умінь і навичок роботи в різних галузях психологічної практики, дотримується студентоцентрикований підхід до здобувачів. При оцінюванні враховується пізнавальна активність, креативність здобувачів, глибина засвоєного матеріалу.

Завдання викладач надає наприкінці заняття, а також висвітлює на сторінці Центру дистанційних освітніх технологій.

При опануванні курсу слід дотримуватись академічної доброчесності. Роботи повинні бути оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування (в т.ч. із використанням мобільних девайсів), втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності є підставою незарахування роботи викладачем. У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувач повинен повторно виконати роботу. Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування (наприклад, сервіс центру дистанційних освітніх технологій).

Здобувачі вищої освіти можуть брати участь у Проєкті сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) <https://nuwm.edu.ua/sp/akademichnadobrochesnistj>

Здобувачі мають право на визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті.

Освітній процес під час військового стану здійснюється у синхронно-асинхронному форматі з обов'язковим дотриманням безпекового режиму під час повітряних тривог.

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Перелік тем	Кількість годин денна форма				Кількість годин заочна форма				Рекомендована література
	л	пр	ср	всього	л	пр	ср	всього	
Частина 1. Аграрна історія дореволюційного періоду									
Тема 1. Зародження землеробської культури на українських землях у первісну добу.	4	2			2				
Тема 2. Агро-економічні та соціальні процеси у добу Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.	4	2							
Тема 3. Аграрна політика на українських землях у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (XIII ст. – першій половині XVII ст.).	2	2							
Тема 4. Аграрні відносини у козацько-гетьманській державі.	2	22							

Тема 5. Розвиток сільського господарства українських земель (кінець XVII – XVIII ст.).	2								
Тема 6. Аграрні процеси на південноукраїнських землях у складі Російської імперії.	2	2							
Тема 7. Аграрний розвиток на початку 20 ст. (1906–1914 рр.)	2								
Тема 8. Аграрні перетворення центральної ради та української народної республіки	2	2							
Тема 9. Аграрні відносини у період гетьманату П. Скоропадського	2								
Тема 10. Аграрні відносини періоду директорії	2								
Частина 2. Аграрна історія радянського періоду									
Тема 11. Радянська аграрна політика в Україні періоду революції	2	2							
Тема 12. Південноукраїнське село в умовах нової економічної політики	2								
Тема 13. Аграрна політика радянської влади 20-30-х років XX ст.	2	2							
Тема 14. Зміни в аграрному секторі у роки Другої світової війни.	2	2							
Тема 15. Розвиток сільського господарства УРСР (друга половина 40-х – початок 90-х рр.).	2								
Частина 3. Аграрна історія періоду незалежності									
Тема 16. Трансформації в аграрному секторі в добу незалежності України (1991-2021 рр.).	2	2							
Тема 17. Аграрне питання в незалежній Україні	2								
Тема 18. Умови функціонування сучасного українського села	2								
Разом	40	20	80						

ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Частина 1. Аграрна історія дореволюційного періоду
Тема 1. Зародження землеробської культури на українських землях у первісну добу. Привласнювальне господарство, винайдення хліборобства і скотарства. Господарські системи доби бронзи, сільське господарство у греко-скіфську, сарматську добу, первинні знання про ведення сільського господарства
Тема 2. Агро-економічні та соціальні процеси у добу Київської Русі та Галицько-Волинського князівства. Система землеволодіння і землекористування, сільськогосподарське виробництво. Наслідки для сільського господарства монгольського завоювання
Тема 3. Аграрна політика на українських землях у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (XIII ст. – першій половині

<p>XVII ст.). Землеволодіння і землекористування. Еволюція агровиробничої системи, формування агрономічних знань</p>
<p>Тема 4. Аграрні відносини у козацько-гетьманській державі. Козацьке землеволодіння. Зимівники та хутори, агрокультура індивідуального селянського господарства</p>
<p>Тема 5. Розвиток сільського господарства українських земель (кінець XVII – XVIII ст.). Російські норми у земельних відносинах, діяльність гетьмансько-старшинського адміністративного апарату в аграрній сфері, Розвиток землеробства і тваринництва, зміни в соціальній структурі селянства</p>
<p>Тема 6. Аграрні процеси на південноукраїнських землях у складі Російської імперії. Аграрна політика царату щодо селянства, економічні відносини у поміщицьких маєтках, особливості становлення розрядів селян. Господарська діяльність селян, початок антикріпосницької боротьби, скасування кріпосного права, зміни в селянському господарюванні. Перебудова на товарно-грошових засадах поміщицьких господарств, еволюція життєвого простору в українському селі у пореформену добу</p>
<p>Тема 7. Аграрний розвиток на початку 20 ст. (1906–1914 рр.) Аграрна криза в Російській імперії, політична ідентифікація селянства. Столипінська аграрна програма її екстенсивна суть та значення, селянська соціальна самоорганізація, індивідуальне землеволодіння. Інтенсифікація товарного сільськогосподарського виробництва, сільське підприємництво</p>
<p>Тема 8. Аграрні перетворення центральної ради та української народної республіки</p>
<p>Тема 9. Аграрні відносини у період гетьманату П. Скоропадського</p>
<p>Тема 10. Аграрні відносини періоду директорії</p>
<p>Частина 2. Аграрна історія радянського періоду</p>
<p>Тема 11. Радянська аграрна політика в Україні періоду революції Земельне питання у роботі радянських урядів, політика "воєнного комунізму" і сільське господарство; Селянський повстанський антикомуністичний рух, криза сільськогосподарського виробництва і голод 1921–1923 рр.</p>
<p>Тема 12. Південноукраїнське село в умовах нової економічної політики Нові підходи до аграрної політики, розгортання непу в сільському господарстві, ставлення радянської влади до груп селянства; Виробництво сільськогосподарської продукції, повсякденне життя селян, згортання нової економічної політики.</p>
<p>Тема 13. Аграрна політика радянської влади 20-30-х років XX ст. Вироблення політики суцільної колективізації, чекістська операція "розкуркулення", антиколгоспний опір селянства, криза колгоспного ладу. Голод 1932–1933 рр. Особисті підсобні господарства, соціально-побутова та культурно-освітня сфери села</p>
<p>Тема 14. Зміни в аграрному секторі у роки Другої світової війни. Українське село в політиці нацистської влади, система пограбування українського селянства, евакуація матеріальних і трудових ресурсів.</p>

Внесок українського селянства у зміцненні обороноздатності, повсякденне життя селянства в умовах окупації. демографічні і матеріальні втрати села
Тема 15. Розвиток сільського господарства УРСР (друга половина 40-х – початок 90-х рр.). Повоєнна відбудова зміни в аграрному секторі України у період десталінізації, аграрне господарство України на ранньому етапі системної кризи. Сільське господарство України на пізньому етапі кризи радянської системи.
Частина 3. Аграрна історія періоду незалежності
Тема 16. Трансформації в аграрному секторі в добу незалежності України (1991-2021 рр.). Характер змін у сільському господарстві в умовах незалежності.
Тема 17. Аграрне питання в незалежній Україні Політичний аспект шляхів розв’язання проблем у сільському господарстві; Законодавчі засади трансформацій у сільському господарстві; Дилеми управління аграрним господарством.
Тема 18. Умови функціонування українського села Трансформації ресурсного потенціалу села, урбанізація та руралізація як суспільні явища; Сільський побут та культурно-освітня сфера.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1	Написання реферату (теми рефератів на сайті ЦОДТ)
2	
3	

Докладний опис завдань для самостійної роботи представлений на сайті ЦОДТ.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1.	Зародження землеробської культури на українських землях у первісну добу.
2.	Агро-економічні та соціальні процеси у добу Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.
3.	Аграрна політика на українських землях у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (XIII ст. – першій половині XVII ст.).
4.	Аграрні відносини у козацько-гетьманській державі.
5.	Розвиток сільського господарства українських земель (кінець XVII – XVIII ст.).
6.	Аграрні процеси на південноукраїнських землях у складі Російської імперії.

7. Аграрний розвиток на початку 20 ст. (1906–1914 рр.)
8. Аграрні перетворення центральної ради та української народної республіки
9. Аграрні відносини у період гетьманату П. Скоропадського
10. Аграрні відносини періоду директорії
11. Радянська аграрна політика в Україні періоду революції
12. Південноукраїнське село в умовах нової економічної політики
13. Аграрна політика радянської влади 20-30-х років ХХ ст.
14. Зміни в аграрному секторі у роки Другої світової війни.
15. Розвиток сільського господарства УРСР (друга половина 40-х – початок 90-х рр.).
16. Трансформації в аграрному секторі в добу незалежності України (1991-2021 рр.).
17. Аграрне питання в незалежній Україні
18. Умови функціонування сучасного українського села

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Програмні результати навчання	Методи навчання	Форми і засоби оцінювання
РН 5. Знання теоретичних і практичних проблем сучасного стану наукових знань за обраною спеціальністю;	проблемний виклад, пояснення, опрацювання наукових досліджень, спостереження і аналіз випадків, аналітичний метод, синтетичний метод, пояснювально-ілюстративний метод, навчальні дискусії, створення ситуацій пізнавальної новизни	Поточний контроль: захист презентації, доповідь, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий залік.
РН 10. Здатність професійно стежити за новітніми вітчизняними та світовими науковими публікаціями, для використання їх у своїй науковій та педагогічній діяльності;	пояснення, опрацювання наукових досліджень, спостереження і аналіз випадків, самостійна робота студентів, частково-пошуковий метод, виконання індивідуальних навчальних завдань, методи інтерактивного навчання, створення ситуації зацікавленості, самостійна робота студентів	Поточний контроль: захист презентації, доповідь, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий залік.
РН 12. Здатність професійної орієнтації у політичних подіях та основних напрямках історичного розвитку світової та вітчизняної історії;	спостереження і аналіз випадків, методи інтерактивного навчання, створення ситуації зацікавленості, самостійна робота студентів, частково-пошуковий метод, виконання індивідуальних завдань, метод вправ	Поточний контроль: практичний контроль (добірка практичних вправ, проведення практичних вправ на занятті, виконання), виконання творчих завдань, самоконтроль і особиста рефлексія.

<p>РН 14. Професійні навички до написання наукових робіт, статей та тез, до участі у вітчизняних і міжнародних конференціях за своїм фахом;</p>	<p>пояснення, опрацювання наукових досліджень, спостереження і аналіз випадків, самостійна робота студентів, частково-пошуковий метод, виконання індивідуальних навчальних завдань, методи інтерактивного навчання, створення ситуації зацікавленості, самостійна робота студентів</p>	<p>Підсумковий контроль: письмовий залік. Поточний контроль: захист презентації, доповідь, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий залік.</p>
--	--	--

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ФОРМ І ВИДІВ КОНТРОЛЮ

Оцінювання результатів навчання здійснюється відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в МДПУ імені Богдана Хмельницького» <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/> та «Положення про бально-накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у МДПУ імені Богдана Хмельницького» <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/>.

Бально-накопичувальна система оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з кожного освітнього компонента містить поточний, підсумковий контроль знань та оцінювання самостійної роботи. Робота здобувачів на навчальних заняттях оцінюється за видами навчальної діяльності. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні роботи здобувачів на навчальних заняттях складає 30 балів. Самостійна робота є видом навчальної діяльності здобувача, яка підлягає оцінюванню. Викладач визначає види самостійної роботи здобувачам. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні самостійної роботи здобувачів складає 30 балів.

Підсумковий контроль знань – вид контролю, який проводиться наприкінці навчального семестру у формі заліку, раліку/диференційного заліку.

Загальний бал (ЗБ) з освітнього компонента складається з суми балів, отриманих за навчальну, самостійну роботу та підсумковий контроль знань.

Якщо освітнім компонентом передбачено виконання курсової роботи (КР), загальний бал рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + КР) / 2$, де ЗБ ОК = 100 балів; КР = 100 балів.

Якщо освітнім компонентом передбачено проходження навчальної практики (НП), загальний бал (ЗБ) рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + НП) / 2$, де ЗБ ОК = 100 балів; НП = 100 балів.

Якщо освітнім компонентом передбачено виконання курсової роботи та проходження навчальної практики, загальний бал (ЗБ) рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + КР + НП) / 3$, де ЗБ = 100 балів; КР = 100 балів; НП = 100 балів.

	Бально-накопичувальна система здобувача з освітнього компонента	Частина 1	Частина 2	Частина 3
р >				

Робота на навчальних заняттях (максимальний сумарний бал – 30):										
Усна доповідь										18
Підготовка презентації										6
Розробка структурно-логічних схем				2	2	2				
										30
Самостійна робота студента (максимальний сумарний бал – 30):										
Написання реферату			30							
Підсумковий контроль: залік (максимальний бал – 40)										40
Загальний бал (максимальний бал – 100)										100

Оцінювання видів навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Максимальна кількість балів та вимоги до їх накопичення
Усна доповідь (максимум 3 б.)	
3 б.	Доповідь виконана згідно вимог, зміст відповідає темі, представлено широкий аналіз проблеми
2 б.	Доповідь виконана згідно вимог, зміст відповідає темі, представлено достатній аналіз проблеми, але є деякі недоліки
1 б.	У доповіді є багато недоліків, відсутній додатковий матеріал
Критерії оцінювання презентації (максимум 1 б.)	
1б.	Наявність презентації
Розробка структурно-логічних схем	
1 б.	за розробку структурно-логічної схеми з конкретного питання,
1 б.	за розкриття теми за розробленою структурно-логічною схемою
Критерії оцінювання реферату (максимум 30 б.)	
Відмінно 27-30 б.	27-30 б. Виконано всі вимоги до написання, обсягу й захисту реферату; виявлено самостійність розробки теми на основі поглибленого вивчення першоджерел і літератури до неї; чітко визначено проблему й переконливо обґрунтовано її актуальність і новизну; проведено аналіз різних точок зору науковців на проблему; сформульовано новий аспект аналізованої проблеми й викладено власну позицію; тему розкрито повністю, питання викладено грамотно, стисло і послідовно відповідно до складеного плану; зроблено правильні логічні висновки та узагальнення. витримано обсяг реферату й дотримано вимоги до його зовнішнього оформлення; під

	<p>час захисту виявлено повноту і глибину знань з теми; дано правильні відповіді на додаткові питання. Виконано всі вимоги до написання, обсягу й захисту реферату; виявлено самостійність розробки теми на основі поглибленого вивчення першоджерел і літератури до неї; чітко визначено проблему й переконливо обґрунтовано її актуальність і новизну; проведено аналіз різних точок зору науковців на проблему; сформульовано новий аспект аналізованої проблеми й викладено власну позицію; тему розкрито повністю, питання викладено грамотно, стисло і послідовно відповідно до складеного плану; зроблено правильні логічні висновки та узагальнення. витримано обсяг реферату й дотримано вимоги до його зовнішнього оформлення; під час захисту виявлено повноту і глибину знань з теми; дано правильні відповіді на додаткові питання</p>
Відмінно 21-26 б.	<p>21-26 Виконано всі вимоги до написання, обсягу й захисту реферату; виявлено самостійність розробки теми на основі вивчення першоджерел і літератури до неї; чітко визначено проблему й обґрунтовано її актуальність і новизну; проведено аналіз різних точок зору науковців на проблему; сформульовано новий аспект відомої проблеми й викладено власну позицію; тему розкрито повністю, питання викладено грамотно, стисло і послідовно; зроблено правильні логічні висновки та узагальнення. витримано обсяг реферату й дотримано вимоги до його зовнішнього оформлення; під час відповіді на додаткові запитання допущено незначні огріхи</p>
Добре 20-17 б.	<p>20-17 Виконано всі вимоги до написання, й захисту реферату; витримано обсяг і дотримано вимоги до його зовнішнього оформлення; чітко визначено проблему й обґрунтовано її актуальність; виявлено вміння відбирати найважливіший матеріал, що стосується теми; зроблено короткий аналіз різних точок зору науковців на проблему й викладено власну позицію; тему розкрито повністю й сформульовано докладні висновки; виявлено повноту знань з теми достатньо повно дано правильні відповіді на додаткові питання</p>
Добре 16-14 б.	<p>16-14 Виконано всі вимоги до написання, й захисту реферату; витримано обсяг і дотримано вимоги до його зовнішнього оформлення; визначено проблему й обґрунтовано її актуальність; виявлено вміння відбирати найважливіший матеріал, що стосується теми; зроблено короткий аналіз різних точок зору науковців на проблему й викладено власну позицію; тему розкрито повністю й сформульовано докладні висновки; виявлено повноту знань з теми; під час викладу інформації та відповіді на додаткові запитання допущено мовленнєві помилки.</p>
Добре 11-13 б.	<p>11-13 Дотримано основні вимоги до реферату, його оформлення та захисту, але при цьому допущено деякі недоліки; обґрунтовано актуальність проблеми, але не доведено новизну її; питання викладено стисло, ясно, послідовно, але допущено незначні граматичні помилки; зроблено правильні висновки та узагальнення, але порушено послідовність їх викладу; наявні певні неточності у викладенні матеріалу; допущено незначні помилки в мовленнєвому оформленні реферату.</p>
Задовільно 11-10 б.	<p>11-10 Дотримано основні вимоги до реферату, його оформлення та захисту, але при цьому допущено деякі недоліки; обґрунтовано актуальність проблеми, але не доведено новизну її; питання викладено стисло, ясно, послідовно, але допущено граматичні помилки; зроблено правильні узагальнення, але порушено послідовність</p>

	їх викладу; наявні певні неточності у викладенні матеріалу; висновки не чіткі; допущено незначні помилки в мовленнєвому оформленні
Задовільно 9-7 б.	9-7 Основні вимоги до реферату і його захисту виконані, але при цьому допущені недоліки; є неточності у викладі матеріалу, порушено зв'язки між його частинами; порушено логічну послідовність у судженнях і висновках; не витримано обсяг реферату; є недоліки в оформленні; допущено граматичні помилки у мовному оформленні матеріалу; на додаткові питання під час захисту дано неповні відповіді. Основні вимоги до реферату і його захисту виконані, але при цьому допущені недоліки; є неточності у викладі матеріалу, порушено зв'язки між його частинами; відсутні логічна послідовність у судженнях і висновках; не витримано обсяг реферату; є недоліки в оформленні; допущено граматичні помилки у мовному оформленні матеріалу; на додаткові питання під час захисту дано неповні відповіді.
Задовільно 6-4 б.	6-4 Основні вимоги до реферату і його захисту виконані не в повному обсязі, не доведено актуальності, відсутня новизна проблеми; допущено помилки в змістовому і мовному оформленні; допущено істотні недоліки у викладі інформації, її послідовності; тему розкрито лише частково; допущено фактичні помилки в змісті або під час відповіді на додаткові питання; під час захисту не зроблено висновки
Задовільно 1-3 б.	1-3 Допущено відступи до вимог написання і захисту реферату; допущено помилки в змістовому і мовному оформленні; актуальність і новизна не розкриті; є істотні недоліки у викладі інформації, її послідовності; тему розкрито лише частково; допущено фактичні помилки в змісті або під час відповіді на додаткові питання; під час захисту не зроблено висновки, допущено мовні і мовленнєві помилки, є відступи від вимог до реферування
Незадовільно 0 б.	Тему реферату не розкрито; виявлено істотне нерозуміння досліджуваної проблеми; не дотримано основних вимог до написання реферату і його захисту.
Незадовільно 0 б.	Реферативну роботу не виконано.

Підсумковим контролем на освітньому компоненті є письмовий **залік**, на його складання надається 40 балів. Залік включає 2 теоретичні питання (максимально по 10 балів за кожне), та 20 тестових завдань (по 1 балу за вірну відповідь) з усіх тем, які входять до програми освітнього компоненту.

Критерії оцінювання підсумкового контролю:

Характеристика критеріїв оцінювання знань	Якісна шкала	Оцінювання теоретичного питання, практичного завдання	За 40 бальною шкалою
Високий рівень Характеризується глибокими, міцними, узагальненими, системними знаннями – з предмета, уміннями застосувати знання, творча, навчальна діяльність має дослідницький характер,	відмінно	9-10	36-40

позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.			
Високий рівень Характеризується глибокими і міцними знаннями – з предмета, уміннями застосувати знання, творча, навчальна діяльність має частково дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.	добре	8	33-35
Достатній рівень Характеризується знаннями суттєвих ознак, понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними. Студент самостійно засвоює знання у стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, синтезом, узагальненням, порівнянням, абстрагуванням), уміє робити висновки, виправляти допущені помилки.	добре	6-7	30-32
Середній рівень Знання неповні, поверхневі. Студент відновлює основний навчальний матеріал, але недостатньо осмислено, не вміє самостійно аналізувати, робити висновки. Здатний вирішувати завдання за зразком. Володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.	задовільно	5	27-29
Початковий рівень Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, обумовлюється початковим уявленням про предмет вивчення.	задовільно	3-4	24-26
Незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач.	Не зараховано (з можливістю повторного складання)	2-3	21-23
Незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння орієнтуватись при виконанні практичних задач, незнання основних фундаментальних положень	Не зараховано (з обов'язковим повторним вивченням освітнього компонента)	0-1	1-20

Оцінювання результатів навчання в Університеті здійснюється відповідно до 100-бальної шкали:

Сума балів за всі види навчальної	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для заліку, курсової роботи, практики,	для заліку

діяльності		диференційованого заліку	
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	добре	
64-73	D	задовільно	
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ОТРИМАНИХ В НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Здобувачі вищої освіти мають право на визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, регулюється Положенням про порядок визнання результатів навчання у процесі неформальної освіти в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького <http://surl.li/lgwzd>

Викладач надає здобувачам актуальну інформацію про підвищення рівня професійної підготовки та можливе перезарахування результатів, отриманих у неформальній освіті. Такі рекомендації надаються здобувачам на сторінках освітніх компонентів на ЦОДТ, а також в telegram-групах.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Основна література:

1. Бойко А.В. Південна Україна останньої чверті XVIII століття: аналіз джерел. – К., 2000. – 308 с.
2. Бойко Я.В. Аграрна колонізація Південної України (60-80-ті рр. XIX ст.) // Український історичний журнал. - 1989. № 10. С. 93-101. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EJRN&P21DBN=EJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21COLORTERMS=0&S21P03=IDP=&S21STR=journal_1989_10_93
3. Крилова А. М. Описово-статистичні документи земського обслідування Мелітопольського повіту 1912 року як джерело до вивчення землеволодіння окремих населених пунктів. Наукові записки: [Збірник праць молодих вчених та аспірантів]. Київ, 2009. Т. 18. С. 79-90.
4. Панченко П. П., Шмарчук В. А. Аграрна історія України: Підручник. 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – 342 с. – (Вища освіта XXI століття)
5. Падалка С. С., Кириленко І. Г., Вергунов В. А. [Аграрна історія України. Ч. I: Від найдавніших часів до початку XX століття.](#)
6. Падалка С. С., Кириленко І. Г., Вергунов В. А. [Аграрна історія України. Ч. II: Радянська доба 1917–1990 рр.](#)
7. Падалка С. С., Кириленко І. Г., Вергунов В. А. [Аграрна історія України. Ч. III: Період незалежності 1991–2018 рр.](#)
8. Полюбовні сказки, або як колись ділили землю. Мелітопольський краєведческий журнал. № 7, 2016 г. С. 47-52
9. Приймак О.М. Селянство Південної України: соціальна історія кінця XIX – початку XX століть. Запоріжжя: ЗНУ, 2012. 458 с.
10. Темірова Н.Р. Поміщики України в 1861-1917 рр.: соціально-економічна еволюція. Донецьк: ДонНУ, 2003. 319 с.

11. Темірова Н.Р. Соціально-економічна еволюція поміщицтва України в 1861-1917 рр.: автореф. дис. на здобуття ступеня д-ра істор. наук: спец. 07.00.01. «Історія України». Донецьк, 2003а. 35 с.
12. [Шевченко В.М. Земельний ринок України \(1861-1917 рр.\). Монографія.](#) Ніжин: Вид-во «Аспект-поліграф», 2010. 344 с.

Додаткова література:

13. **Harvey L. Dyck, "Landlessness in the Old Colony: The Judenplan Experiment, 1850-1880," in** Mennonites in Russia 1788-1988: Essays in Honour of Gerhard Lohrenz, **ed. John Friesen (Winnipeg: CMBC Publications, 1989), 183-202.**
14. Helmut T. Huebert, Mennonite Estates in Imperial Russia. Winnipeg: Springfield Publishers, 2005. pp. XVI + 415
15. Krylova A. Historiography of the socio-economic and cultural development of German settlements of Tavrian gubernia (middle XIX - the beginning of XX c.) "Scientific discussion" journal №17 (Praha, Czech Republic) VOL 1, No 17, (2018). P.34-37
16. Krylova A. Historical maps in GIS: scientific and methodological aspect (Molochna German settlement maps as example). Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia Istoriia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 5/47, 466–485. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.5/47.217779> <http://phh.dspu.edu.ua/article/view/217779>
17. Mennonite Historical Atlas. Second edition revised and expanded. Maps by William Schroeder. Text and some maps by Helmut T. Huebert. Winnipeg, Manitoba, 1996. 182 p.
18. Staples J. R. Cross-Cultural Encounters on the Ukrainian Steppe: Settling the Molochna Basin, 1783-1861. University of Toronto Press Incorporated, 2003. 253 P.

Електронні ресурси -

1. dfn.mdpu.org.ua
2. eprints.mdpu.org.ua
3. <http://library.mdpu.org.ua/>
4. <http://ver.mdpu.org.ua/>
5. Національна бібліотека України ім. В.Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. Інститут історії України http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=NANU024&P21DBN=NANU024&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=brief_elib&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ITOM=&S21COLORTERMS=1&S21STR=37%2F%D0%86-90
7. Інститут української археографії та джерелознавства <http://archeos.org.ua/>

Публікації з освітнього компонента викладачів освітньої програми, з якими можна ознайомитися в репозиторії <http://eprints.mdpu.org.ua> та у вільному доступі у мережі Інтернет:

Shkoda N., Krylova A. (2024). The development of Ukrainian archeology in the second half of the 19th – 30s of the 20th century in the context of women's history: a source-based review. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk* [East European Historical Bulletin], 30, 24–33. doi: 10.24919/2519-058X.30.299916 <http://eehb.dspu.edu.ua/issue/view/17818>

Krylova A. (2020). Historical maps in GIS: scientific and methodological aspect (Molochna German settlement maps as example). *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia Istoriia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 5/47, 466–485. <https://doi.org/10.24919/2312-2595.5/47.217779>

Крилова А.М., Шкода Н.А. Житлові споруди народів Північного Приазов'я як елемент культурної спадщини. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського, серія «Історичні науки»*. Том 32 (71) № 2 (2021). С.214-218 <https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/32-71-2>

Krylova A. (2010). The descriptive-statistical publications of Zemstva as a source of ethnic and social population groups landownership in North Priasovie region. *Scientific works of Historical department of Zaporizhzhia National University*. Issue 28. Zaporizhzhia, 2010, 446-451. (in Ukrainian) <http://www.istznu.org/page/issues/28/krylova.pdf>

Krylova A. (2009). Descriptive-statistical documents of Zemstvo inspection of Melitopol uезд of 1912 as a source of studying of land ownership and land use of separate settlements. *Science Notes. Collection of scientific works of young scientists and postgraduate students*. Issue 18. Kiev, 2009, 79-90. (in Ukrainian) <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26462/08-Krilova.pdf?sequence=1>